

Het referendum (tussen hoofdstuk 7 en 8, p. 130-131)

25 september 1972.

Halvor had net zijn vierde literfles bier opengewerkt toen de uitslagen van de grote steden binnen begonnen te komen. Er waren uitschieters, zoals Oslo en Bergen, waar een grote meerderheid voor toetreding had gestemd. De camera in de studio filmde twee omroepers aan een tafel waarachter zich een soort veilingklok bevond, met een enorme wijzer die 180 graden kon draaien op een vlak met een zwarte en een witte helft. De ene kant betekende "ja", de andere "nee".

Willy hing onderuit in zijn stoel en Halvor klauwde met zijn handen door het haar. Kjetil trommelde met zijn vingers op de leuning van de bank en trok ook een nieuwe fles open. Hij had beloofd om zich volledig te zullen bezatten als het "ja" werd.

We zeiden geen woord. De ene uitslag na de andere kwam binnen en ze vertoonden allemaal hetzelfde patroon, een lichte meerderheid voor de voorstanders. Dus bleef de wijzer waar hij was en verscheen er langzaam maar zeker een voorzichtige glimlach onder de brede wenkbrauwen van de premier.

Op een gegeven moment hield het op. Het merendeel van de stemmen was binnen, maar nog was iedereen stil alsof niemand het aandurfde om als eerste het hoge woord uit te spreken. Maar het zag er zo onontkoombaar uit, dat het er toch eens van moest komen en zo zorgde een van de presentatoren dan toch voor een doorbraak door de premier te vragen om een commentaar op zijn overwinning. De regeringsleider sprak daarop tevreden woorden en om hem heen werd instemmend geknikt.

Natuurlijk zou hij zijn verantwoordelijkheid aanvaarden en Noorwegen op een goede manier de Europese Gemeenschap binnenleiden, overeenkomstig de verwachtingen van het Noorse volk. Er sprak vertrouwen uit zijn vaderlijke blik, die Halvor niet te zien kreeg omdat hij totaal verslagen onderuit hing met zijn handen voor zijn ogen.

Daarom bleef hem ook bespaard hoe de camera een ogenblik later een juichende menigte in een Oslose straat filmde, waar blije mensen de eerste extra edities toonden van een dagblad dat net van de persen was gerold met de verheugende boodschap dat het "ja" was geworden. Noorwegen zou toetreden tot de EG.

Halvor stond met een ruk op om het televisietoestel uit te zetten, maar Willy hield hem tegen omdat hij de uitslag van Geitvågen en andere kleinere plaatsen nog wilde zien. Dus ging hij weer zitten en wachtte gedwee tot de rest van de uitslagen binnenkwam.

Sommige waren extreem. De bevolking van paar gehuchten had met 94 procent tegen gestemd. In Geitvågen was driekwart tegen. Maar er woonden hier zo weinig mensen, dat er geen beweging in de wijzer te krijgen was.

Vrijwel geen beweging, want tergend langzaam schoof de wijzer toch iets op, bijna onmerkbaar, alsof een titanehand de geschiedenis zelf probeerde weg te duwen. Toen de presentatoren op de weggroepende wijzer attent werden gemaakt, daalde er een stilte neer in de studio. En terwijl de uitslagen van de

plattelandsgemeenten bleven binnendruppelen, de een nog negatiever dan de ander, werd het minuut na minuut duidelijker dat zich hier een noodlot aan het voltrekken was.

De ontredde was totaal. Verslagen staarden de politici elkaar aan op het moment dat de wijzer de beslissende verticale stand genaderd was en er in een ondeelbaar ogenblik overheen schoof. Halvor staarde naar de beeldbuis en begon te vloeken, zacht en aanhoudend als een onweersbui achter de horizon. Op het gezicht van Kjetil prijkte een scheve, verkrampde grijns.

Verwachtingsvol liepen Kjetil en ik naar het huis van het socialistische echtpaar dat in de afgelopen maanden het brandpunt van de anti-EG acties was geweest, maar de lichten waren uit en de gordijnen toetrokken. In vrijwel geen enkel huis waar we langs waren gekomen, was nog een teken van leven te bekennen geweest. De overwinning was binnen. Geitvågen had zich teruggetrokken in een diepe slaap.

De stilte verbaasde me. Toen onze tocht vergeefs bleek, keerde ook Kjetil naar zijn kamer terug en stond ik alleen ergens midden in het stadje. Gedachten en gevoelens joegen ongedurig door me heen, wetende dat er vanavond iets was gebeurd dat beslissend zou zijn voor mijn verblijf hier. Maar het was zo ongrijpbaar, er was niets van te merken. Alsof dit alles alleen maar in mijn verbeelding was gebeurd en de Noren me morgen verbaasd zouden aankijken als ik het over zoiets onbelangrijks als de EG had.

Ik liep naar het marktplein. Bij de taxistand praatte een chauffeur met een politiemann, precies zoals je op dit middernachtelijk uur kon verwachten. Een eindje verderop glinsterde het water van het haventje. Het woei een beetje, maar er viel geen regen.

Na een wandeling van een minuut of tien kwam ik bij de smalle, hoge brug, het betonnen kunstwerkje op ranke pijlers, die het hoofdeiland verbond met het langgerekte eiland waarop de levertraanfabriek stond. Halverwege de brug gekomen, leunde ik op de railing en keek naar het marktplein in de verte. Een paar lichtjes, een enkele auto die door de straten reed en verder alleen de stilte. Ergens moest een antwoord zijn op het raadsel dat ik hier voorgeschoteld kreeg, maar op dit moment hield zelfs de vraag zich nog verborgen. Hoewel, er was zoiets als een antwoord dat langzaam vorm kreeg. Dat was het besef dat blijkbaar niemand er echt op had durven rekenen dat de tegenstanders vanavond werkelijk zouden winnen. De geschiedenis zou zijn loop toch wel hebben. Het felle protest, de overtuigende tegenstand, het had er allemaal bijgehoord om iedereen, binnenshuis en buitenshuis, te laten weten dat de Noren Noren zouden blijven en niet van plan waren om zich in de luren te laten leggen.

Met mijn nagels in mijn handpalmen gedrukt, keerde ik terug naar huis. Om me heen zag ik de blinde ramen die in zichzelf gekeerd op de ochtend stonden te wachten, alsof ze zich schaamden. Zelfs de rotsen leken verlegen met zichzelf, alsof ze opzagen tegen het ogenblik dat ze weer in het volle daglicht zouden staan. Omdat dit niet de bedoeling was geweest. Niet op deze manier.